ސޫރަތުލް ފާތިޙާ

އުޘްމާން އަބްދުﷲ

(ޖޫން 2102ގެ ދަރުމަވެރިއާ ގުޅޭ)

ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ މިދެކަލިމައަކީ މުބާލަޣާގެ ގޮތުގައި الرّحمةން ނެގިފައިވާ ދެނަމެވެ. رحيمއަށްވުރެ رحمانގެ ބަލާޣަތްތެރިކަން ބޮޑެވެ. އެބަހީ: އަކުރުތައް އިތުރުވާވަރަކަށް މާނަ އިތުރުވެއެވެ. އަދި އަބާރާތުންކަމު ބައްޓަންކުރުން އަދި އަރުވަސް ކަލިމައަކުން ނެގިފައިވާ ކަލިމައާއި ކަމުގައިވުން ތަރުތީބުން އިތުރުވާ ކަމުގައިވެއެވެ. ފަހަކަށްތޮތް ތަރުހީބު ކަލިމަ ނެގިފައިވާ ކަލިމައާ ކަމުގައެވެ. ޙަދީޘް ޤުދުސީގައި ޖަޙްޝާ ވާރިދުވެގެން ވިއެވެ.(أَنَا الرَّحْمَانُ خَلَقْتُ الرَّحِمَ وَشَقَقْتُ لَهَا إِسْمًا مِنْ إِسْمِي، فَمَنْ وَصَلَهَا وَصَلْتُهُ، وَمَنْ قَطَعَهَا قَطَعْتُهُ) މާނައީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެއީ رحمان އެވެ. ތިމަންރަސްކަލާނގެ الرَّحِمُ އުފެއްދެވީމެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަންފުޅުތަކުގެ ތެރެއިން ނަމެއް ކަނޑައެޅުއްވީމެވެ. ފަހެ އެކަން ގުޅައިލިމީހާ އާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގުޅުއްވާނީމެވެ. އަދި އެކަން ކަނޑައިލި މީހާއާއި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގުޅުން ކަނޑުއްވާ ވީމެވެ. އަދިވެސް ޤުދުސީ ޙަދީޘް ވާރިދުވެއެވެ. الرَّحِمُ الرّحمان އިން ނެގިގެންވުމުގައި މިއީ نَصُّއެކެވެ. އެބަހީ: ދަލީލެކެވެ.

އަހަންނަކަށް އެކަލާ ދަރަޖަ ގަދަތަފް ހަމަޖެހިއްޖެ އެގޮތަށް ނެގިފައިވާ الرّحمان އާދަރަޖަތަކަށް ހަމަ ހިކިގެން ހުރިކަމަށް ކަމުގައިވެއެވެ. އެކަށްއަމިއްލަގެ ޞިފައިން ގަދަ ވެރިކަމުގައި އަލަސް الله ގެ ޚާއްޞަ ޞިފަތަކުން އެމީހުންގެ ޖާހިލުކަމުންނެވެ. އެކަލާގެ އަސްލަކީ ނަފްސުގެ ނޫންނެވެ. އަދި އެކަމުން މެދުވެރިވާނޭ ކަންތަކެއް ތަކާއި މެދުގައިވެސް ވެވެ. ޚާއްޞަ الله އެކަލާނގެ ޚާއްޞަކޮށް ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ އިންސާފު ކުރައްވާވެ.الرَّحْمانُއަކީ އެންމެ ގިނަ ތަޤްދީރުކުރައްވާ ނަރުން އެބަހީ: މުސްލިމުންނާއި، ކާފިރުމުސްލިމުންނަށް ދުނިޔޭގައި އާލާވަންތަވާ ވާޖިބުކުރައްވާ ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އަދި الرّحيمއަކީ ކާފަރުންގެ ވަރުންތެރިކަމުގައި މުއުމިނުން އަޚިރަކާތުން އާލާވަންތަވާ ވާޖިބުކުރައްވާ ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ޚާއްޞަ ޤުދުސާނީގައި މި ދަލާއިލުގައި އައިސްފާވެއެވެ. ޚާއްޞަ الله ވަޙީކުރައްވާފައެވެ. (الرَّحْمانُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى) "(އެހެންރަސް) ރަޙްމާންވަންތަ ރަސްކަލާނގެ ޢަރުޝީގެ މަތީގައި ވާޖިބުކުރުމުގައެވެ." އަދި އެކަލާނގެ ވަޙީކުރައްވައެވެ. (وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا) "އަދި އެކަލާނގެ (ޢަރުޝީގައި) މުއުމިނުންނަށް ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ ކަލާނގެ ކަމުގައި

ވާޖިބުކުރުންވެ އެވެ." رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ އާދޭއްވާ ހުރިހާ ތަރުޖަމާއި ތަރުޖަމާއި ތަރިކަ އާދި! ހިތްވަރު ދެއްވުމުގެ ބާރުންކަމުގައި ވުމަށްޓަކައެވެ. އެކަލާނގެ އެހެން އާދަޔަށްގައި ވަޙީކުރައްވާ ރަސްގެފާނުންނެވެ.

﴿ ۞ نَبِّئْ عِبَادِيٓ أَنِّيٓ أَنَا ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ ٱلْعَذَابُ ٱلْأَلِيمُ ﴿٥٠﴾ ﴾ الحجر: ٤٩ - ٥٠

މާނައީ: "ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަޅާއަން އަންގަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޢަޛާބަކީ އޭ ވޭންދެނިވި ޢަޛާބެވެ."

﴿ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ ٱلْعِقَابِ وَإِنَّهُۥ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٥﴾ ﴾ الأنعام: ١٦٥

މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޢަޛާބަށް އަވަސްވެގެންވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ފާފަފުއްސަވާ ރަޙްމަތްތެރިވަންތަ ކަލާނގެއެވެ." ٱلرَّحِيمِ ގައި އެންގެވީ ޚާއްޞަ ކޮށް އެކަލާނގެ ރަޙްމަތް އެންމެން ފުރިހަމަ ކަމާއި ބަރާބަރު ކަމުގައެވެ."

الرَّبُّ : ގައިވަޙީ ބިރުގެންނަވާވެ. އާދި!

ރަޙްމަތްތެރިވީ އެވެ. ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ގައިވަނީ
: އާގެވެރިވެ ވޯޖެގަތުގެވެ.

مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ﴿٤﴾ ބައެއް ޤާރީން ކިޔަވާ : مَٰلِكِ އެވެ. އަނެއްބައެއް ޤާރީން مَلِك އެވެ. ނަމަވިޔަސްވެސް مَٰلِكِ އިސްނަވެ. މިއާޔަތް ތަކުގައިވާ ޙަދީޘުންނެވެ. ވިދާޅުވުމެއްވެސް ލުމަވާލިޔު ބަޔާންވެ ތިބިމުތަކުން ވެއެވެ. މިއާޔަތްމަތުގައި ވިވާތީތެރިއްނުނެވެ. (إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ ٱلْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُوْنَ) މާނައީ: "ހަމަކަށަވަރުން ބިމާއި އޭގެމަތީގައިވާ އެއްޗެއް މިކަން ތަސްކަހަލަ ގައުމުގެ ވާރިޘުވީއެވެ. އަދި މިކަންތަސްކަހަލަ ބަޝަރުތަކުން އެބައިމީހުން އެނބުރި އަންނާނީއެވެ" އަހަރެންގެ ވަށައިގެން ވާނީއެވެ. (لِمَنِ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ) މިއަދުގެ ވެރިކަން ވަނީކާކަށް ހެ؟ ޢަމާބޮޑުން ތުރާމަތްވެސް އެދުވަހަކު ނުހުންނާނެއެވެ. އަހަރެންގެ ވަޙީކަރުވާނެއެވެ. (اَلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ لِلرَّحْمَنُ) މާނައީ: "މިއަދުގެ ވެރިކަން ބައްޔުވެގެންވަނީ ރަޙްމާނުގެވެ."

ޤާދަރަތުވަރު ﷲ ޒުވާބު ނުދީ ވާހަކަ އަޅުވާނުލެއްވުމެއް ނުކުރާ ޓަކިވެސް އަހަރެން މުޅިކުރަނީ އެކުލަވާލައިގެން ނުދާނެ ކަމެކެވެ. އެބައިމީހުން ވަހީކަރުވާނެއެވެ. ތުހުތުރިގުއްވަވާ ނަމަވެސް. (لاَيَتَكَلَّمُوْنَ إِلاَّ مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَانُ وَقَالَ صَوَابًا) ހަރުއްޔާން، އެއަށްވުރެން ޒުވާބުދެއް އިތުރު ބަސްތަކެއް (އެދުވަހުން) ވާހަކައެއް ނުދެއްކޭނެއެވެ." އަދި އިރުޝާދު ވަޙީކަރުވާނެއެވެ. (يَوْمَ يَأْتِ لاَ تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلاَّ بِإِذْنِهِ) މާނައީ: "ދުވަހެއް އަންނާނެއެވެ. އެއްވެސް ނަފްސަކަށް އަނގަބަހަކުން

ޒުވާބުދެއްކުމުގެ ވަޒީފާ ވާހަކަ ވާއަހަރެން ނުދައްކާނެއެވެ."

وَٱلْمَلِكُ فِي ٱلْحَقِيْقَة: "ހަގީގަތުގައި ރަސްކަލަކީ ﷲ އެވެ." ރަސް ދުނިޔޭގައި މަލިކު: ރަސްގެފާނު މިކަމުގެ މަތީ މާނައީ ގަރާރުއެވެ.

(ٱلدِّينِ): މާނައަކީ: އަޖުރާތާއެވެ. އަދި އަޖުރުސާބެވެ. ﷲ ވަޙީކަރުވާ ރަރާއިނުނެވެ. (أَئِنَّا لَمَدِيْنُوْنَ) މާނައީ: ހަމަކަށަވަރުން ހިސާބު ކުރެއްވާ ޖަޒާދެއްވާ ރަސްގެފާނު މިކަންރަސްކަލާނގެއެވެ. ހަގީގީ ގައި އައިސް ރައިވެ. (الكيّس من دان نفسه وعمل لما بعد الموت) މާނައީ: "ބުއްދިވެރިޔާ މިމާއަމިއްރަމަން މިމާގެ ނަފްސުގެ ހިސާބު ކުރާމީހާއެވެ. އަދި މަރުވުމަށްފަހުގައި މަރާމަން ރައިދުނިޔަ ހަމަޖެ ކުރާމީހާއެވެ." އަދި ﷲ އަކާޒާގެ ރާނަން ރައްސުންރަތަމި ސަހްހީހު ހުމަރުގެ ރާން މިދިނުވަރައި ވެއެވެ." މިޙަބައި މީހުންގެ ހިސާބު ބަރުވުމުގެ ކުރިން މިޙަބައިމީހުންގެ ނަފްސުމަތީގެ ހިސާބު މިޙަބައި މީހުން ކުރާށެވެ!"

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾ ހަގީގަތުގައި އަޅުކަން ނަގެވިދާނެވީ ނިކަމެތިވުމުންނެވެ. އެގޮތުން ބުނެވެއެވެ. ހިގެމިގެންވާ މަގެވެ. އެބަހީ: ޗިސްތަކުން ހިނގާބިގެވެ އެއްވަރުވެރިވާ ބިމެވެ. އަދި ނިކަމެތިވެރިވާ ޖަމަރަންވެސް ހަރަބިހަކުގައި ބޯނުންކުރެވިފައި مُذَلَّلُ މިރަތުޖެވެ. ޝަރީޢަތުގައި : مُذَلَّلُ

އަހީ: ބިރުވެތިކަމާއި، މަޖެވޯތިކަމާއެކު އަންމަތީ ދަރުމަޖައްކަން ހޯބިޖަމާތުވެވެ. އެގޮތުން މިދާއިރާގައި މަތުޅުރު އިސްކުރައްވާރައި ވިޔަ އަޅުކަންވިޔަ ހަމައެކަނި ﷲ އަށްކަން ބާއްނކުރެއް ތުމަނެވެ.އެބަހީ: އަކާލަގައިން ވެދެވޭ އަޅުކަން ކުރަން ހަވަރުކަންގެން ނުވާކަން ބާނީން ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި މަވެއްކަޑުކުރަން ވަކިވެސް ހަމައެކަނި އަކާލަގައެވެ. އާދެ! މަވެއްކަޑުކުރަވިޔަ: ކިޔަމަންތެރި ވުމާއި އެއްވަ ތުރިހަމަހަ ކިޔަމަންތެރިވުމެވެ. ތުރިގިން އެބުރިދިނި މިދާރަހަހެވެ. ތުރަމަތަ ކަމަކީ ޝަރުކުން ރައްކާތެރިވުމެވެ. ދަވަނަކަމަކީ ހުރިހާ ބަރަކާތަކީ ﷲ ގެ ބަޝަރަތުން އެދެވެ. އަދި އެރުމަތުން ދެންނެވުމެވެ. މިމާނައިގާ ޤުރުއާނާގެ އާޔަތްއާރަމް ތަކުތަކައިވެސް އައިސްރައިވެއެވެ. (فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ) މާނައީ: ރަސް އަކާލަގައެން އަޅުކަން ކުރާށެވެ! އަދި އަކާލަގައެން މަވެއްކަޑުކުރާށެވެ! އެބަހީ: އެރުމަތުމެ ހަވާރުކުރާށެވެ!

ޝަރުތުތަކުރު ރުޖޫޢަގައި ރުރަމަތަ ބާރުން ކުރައްވާރައިވެސް ޒައިބުގެ ޙިފާޔަތެވެ. ދަން މުޒާމަބުގެ ޙިފާއަން ބަދަރު

ކަން ރައްމިއެވެ. އެގޮތުން މިތާގައި إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾ މިގޮތަށް މުޚާތަބު ކުރައްވައި ވަޙީކުރައްވިއެވެ.

ٱهْدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾ މިއާޔަތުގައި އަޖާ އައްދަނީ ސިދްރަތުގެ އައްޔާއަން ދަރުކަވައި ދައްވުމަށެވެ. މިކަމުން އަނިގެންދަނީ ވަރުއައްގެ ކިބައިން ކަމަކަން އެދުރިރު ރުރަމަތަ ޖެހޭ އާނާގެ

ތަޢުރީފުކުރުމުން ކަމެވެ. އެއަށްފަހުގައި ތިމާއަށްޓަކައިކަމުން ދަންނަވަންކަމެވެ. ކަމެއް ކާމިޔާބު ކުރުމަށްއެދި އަންގަވަނިވަގު މަގަކީ މިއީކަމެވެ. އާދެ! މިއީ ﷲގެ އަޅުތަކުންނަށް ދެއްވާފައިވާ ވަރަށް ފުރިހަމަ އިރުޝާދެކެވެ.

މިތާގައި اَلْهِدَايَة އައިސްފައި މިވަނީ: އިރުޝާދާއި ތަޢްރީފުގެ މާނައިގައެވެ. اَهْدِنَا މިފިޢުލަކީ ދެ مَفْعُول އަންނަ ފިޢުލެކެވެ. މިތާގައި اَلصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ މިއީ ދެ ވަނަ މަފުޢޫލެވެ. ޢަރަބިބަހުގައި اَلْمُسْتَقِيمَ އަކީ: އެއްވެސް އަދިގުޑުން ކަޑައްނުވާ ސީދާމަގެވެ. اَلصِّرَاطَ އާއިމެދުގައި މުފައްސިރުންގެ މެދުގައި ޚިލާފުވެއެވެ. އެހެނަސް އަބޫބަކުރުގެ ވިދާޅުވުން އަބުދުރިޔަﷲއާއި އަދި އަބްދުރަޙްމާ ބިންޢަބްދުﷲ ބަޔަކީ ވަސައްލަމަކަން ތަބާވުމުގެ މަގުތަކެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން. اَلصِّرَاطَ އަކީ: ﷲގެ ފޮތްކަމުން ރިވާވެގެންވިއެވެ. އަދި އޭގެ އަޅުއިސްލާމު ކަމަށްވެސް ބުނެވުނެވެ. އިބުނު ޢައްބާސްގެ ގޮތުން ވިދާޅުވިއެވެ. އައްސިރާޠަކީ އެއްވެސް ހަމަޖެހުމެއް ނުވާ ﷲގެދީނެވެ. އަދި އިބުނު އަލްޙަނަފިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ. އާއި ﷲގެ ދީނެވެ. އަޅުތަކުންގެ ކިބައިން އެދީން ނޫނީ އެހެންދީނެއް އެކަލާނގެ ޤަބޫލެއް ނުކުރައްވައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އިން އައްޞިރާޠު ސިފަކުރައްވައިއެވެ. (އައްނައްވާސް ބުނު ސަމްޢާނުގެ) ރިވާޔަތުގައި ވެއެވެ. رسول الله صلّى الله عليه وسلّم ރިވާޔަތްކުރައްވައިއެވެ. ޔަޤީނުން ﷲ ޞިރާޠުލްމުސްތަޤީމުގެ މިޘާލެއް ޖެއްސެވިއެވެ. އަދި އެމަގުގައި އެމަގުގެ ދެފަރާތުގެ ފާރުގައި ހުޅުވިގެންވާ ދޮރުތަކެއްވާ މަގެކެވެ. އަދި އެދޮރުތަކުގެ މަތީގައި ފަރުދާތަކެއް ދަމާލެވިފައެވެ. އަދި އެއިން ކޮންމެ ދޮރެއްގެ މަތީގައި ގޮވާލާމީހަކު ހުރެއެވެ. އޭނާގޮވާލައެވެ. "އޭމީސްތަކުންނޭވެ! އެކުގައި އެންމެހައިކަލުން ވަންނާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން މަގުފުރެދިގެން ނުދާށެވެ! އަދި އެދޮރުތަކުގައި ދަމާލައި ހުރިފަރުދާތަކުން ފަރުދާއެއް ހިއްލައިލަން މީހަކު އޭނާއަށް އެމަގުމަތީގެ މަތިން ގޮވާމީހާ ގޮވާނެއެވެ. އެދޮރު ނުހުޅުވާށެވެ! ތިބާއަށް ހަލާކު ހުއްޓެވެ. ފަހެ ތިބާ އެދޮރު ހުޅުވާލައިފިއްޔާ އެއިންތިބާ ވަދެގެން ހިނގައިދާނެއެވެ. ފަހެ، މަގަކީ އިސްލާމްދީނެވެ. ފާރުތަކަކީ ﷲގެ ޙައްދުތަކެވެ. ހުޅުވިގެންވާ ދޮރުތަކަކީ ﷲ ޙަރާމު ކުރައްވާފައިވާ ކަންތައްތަކެވެ. ކޮންމެ މަގުގެ އަސްވަ މަތީގައި ހުރިގެން ގޮވާމީހަކީ ﷲގެ ފޮތެވެ. އަދި މަގުތަކުގެ މަތިން ގޮވާމީހަކީ ކޮންމެ މުސްލިމެއްގެ ހިތުގައިވާ ﷲގެ ނަޞީޙަތްތެރިޔާއެވެ." މިރިވާޔަތަކީ އައްނައްވާސް ބުނު ސަމްޢާނުގެ ރިވާއިން އަޙްމަދު އާއި ޙާކިމުންގެ މުސްނަދުގައި ރިވާކުރައްވާ ރިވާޔަތެކެވެ. އަދި އައްތިރްމިޛީ އާއި އައްނަސާއީ ނަޤުލްކުރައްވައެވެ. އަދި މުޖާހިދު ވިދާޅުވިއެވެ. އައްޞިރާޠުލް މުސްތަޤީމަކީ: އަލްޙައްޤެވެ. އިސްވެ ދިޔަވާހަކަތަކާއި އަދި މިވާހަކައިގައި އެއްވެސް ތަޢާރުޟެއް ހަމަޖެހުމެއް ނެތެވެ. ޔަޤީނުން ﷲ ރަޙުމަތްލައްވާ އިބުނު ޖަރީރު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންގެ ގޮތުގައި މިއާޔަތުގެ އެންމެ ތަފްސީރު ތަޢުވީލުކަމަކީ އެކަލާނގެ ހުރިވޭޖެހޭގޮތަށް ގޮތަކީ ފާޅިބޮކަން ދުރުވިއެވެ. އެގޮތުން އެމީހުންގެ ބައަލުކަށްހާއި، ބޭނުމުގައި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން އެއަޅުކަން ނިޢުމަތެއި ތަފުޟީލާއި ހުރިވިޓެގެންނުން ދެއްވިއެވެ. އައްޞިރާޠުލްމުސްތަޤީމަކީ: ނަބިއްޔުންނާއި، ޝަހީދުންނާއި، ޞިއްދީޤުންނާއި، ޞާލިޙުންނާއި އަޅުގަނޑުން އެކަލާނގެ ނިޢުމަތް ދެއްވާ ތަފުޟީލު ދެއްވި މީހުންގެ މަގެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނަކީ އެމީހުންނަށް ތަފުޟީލު ދެއްވި މީހުންގެ މަގެވެ. (ނިމުނީ)